

УДК 373.2.035:39:061.2-027.564.2(477.83/.86)

ЛАППО Віолетта – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і психології, Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, вул. Лисенка, 8, м. Коломия, Івано-Франківська область, 78206, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9523-1295>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.5>

Бібліографічний опис статті: Лаппо, В. (2023). Добродійна діяльність громадських організацій Галичини як передумова розвитку українського дошкілля. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 17(49), 35–42, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.5>

ДОБРОЧИННА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ГАЛИЧИНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДОШКІЛЛЯ

Анотація. У статті визначено роль добродійної діяльності громадських організацій Галичини у справі становлення і розвитку українського дошкілля. Авторка наголошує, що створене наприкінці ХІХ ст. «Товариство руських жінок» (згодом перейменоване у «Союз українок»), усесторонньо сприяло в організації національної системи дошкільної освіти. Сподвижницею жіночого руху й ініціатором «Союзу українок» була Наталя Кобринська.

За переконанням провідниці жіночого руху організаторами і власниками дошкільних закладів в умовах бездержавного існування нації могли бути спеціально створені громадські жіночі об'єднання. Вільні від безпосереднього впливу офіційної пропольської шкільної влади, вони мали забезпечити національну спрямованість опікунчо-виховного процесу в утримуваних ними закладах.

Ініціативи прогресивного українського жіноцтва якнайкраще сприяли становленню дошкільних товариств як організацій різних типів закладів для найменших громадян. Щоправда цьому передувало зростання зацікавленості проблемами дитини й дитинства на теренах Європи у ХVІІІ – на початку ХІХ ст., спричинене змінами соціально-економічного та культурно-освітнього характеру.

Важливою точкою відліку в історії українського дошкілля стали перші загальні збори товариства «Руська охоронка», скликані 1 лютого 1901 р. у Львові. За для досягнення провідної мети товариства (заснування українських дошкільних закладів) було залучено: внески його членів, добровільні пожертвування організацій і громадян; прибутки від масових заходів (лекцій, аматорських вистав тощо), що їх планувала проводити «Руська охоронка». У 1920-1930 рр. товариство перетворилося з добродійної установи у поважний виховний чинник національного культурно-освітнього життя краю.

У статті висвітлено добродійну діяльність спрямовану на розвиток українських дошкільних закладів товариств «Просвіта» і «Рідна школа». Добре усвідомлюючи потребу у підготовці кваліфікованих педагогічних кадрів, члени товариств спрямували зусилля на підготовку й видання підручників, інструктивних листів, навчальних посібників, періодичної дитячої преси.

Ключові слова: добродійна діяльність, громадська організація, добровільна жертва, жіночий рух, дошкільний заклад, національне виховання.

LAPPO Violetta – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Pedagogy and Psychology, Kolomyia Educational and Scientific Institute of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 8, Lysenko str., Kolomyia, Ivano-Frankivsk region, 78206, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9523-1295>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.5>

To cite this article: Lappo, V. (2023). Dobrochynna diialnist hromadskykh orhanizatsii Halychyny yak peredumova rozvytku ukrainskoho doshkillia [The charitable activities of the public organizations of

Halychyna (Galicia) as the premise of the development of the Ukrainian preschool]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 17(49), 35–42, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.17/49.5>

THE CHARITABLE ACTIVITIES OF THE PUBLIC ORGANIZATIONS OF HALYCHYNA (GALICIA) AS THE PREMISE OF THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN PRESCHOOL

Summary. *In the article the role of the charitable organizations of Galicia in the establishment and development of the Ukrainian preschools is defined. The author emphasizes that “Tovarystvo Ruskyh Zhinok” (“The Society of Russian Women”), which was created at the end of the nineteenth century and was later renamed as the “Sojuz Ukrainok” (“Union of Ukrainian Women”) contributed in every way to the organization of the national system of the preschool education. Natalia Kobrynska was the supporter of the women’s movement and the initiator of the Union of Ukrainian Women.*

According to the conviction of the leader of the women’s movement, public women’s associations could be created by the organizers and the owners of the preschool educational institutions in the conditions of the stateless existence of the nation. Being free from the direct influence of the official Polish school authorities, they had to secure the national directives of the guardianship and educational process in the institutions they had maintained.

The initiatives of the progressive Ukrainian women contributed to the establishment of the preschool societies as organizations of different types of institutions for the smallest citizens. However, this was preceded by the growing interest in the problems of children and childhood on the territory of Europe in the 18th – at the beginning of the 19th centuries, which was caused by the socio-economic and cultural-educational changes.

The first general meetings of the society “Ruska okhoronka” (“Russian Guard”) which was convened on the first of February, 1901 in Lviv, was an important starting point in the history of the Ukrainian preschools. For the achievement of the main goal of the society (the establishment of the Ukrainian preschool institutions) many things were involved: the deposits of its members, voluntary donations of the organizations and citizens; the profits from the mass events, such as lectures, amateur performances, etc., which were planned to be held by “Ruska Okhoronka”. In the 1920s and 1930s the society was turned from the charitable institution into the respectful educational factor of the national cultural and educational life of the region.

The article highlights the charitable activities which were directed into the development of the Ukrainian preschool institutions of the “Prosvita” (“Enlightenment”) and “Ridna Shkola” (“Native School”) societies. Being well aware of the need in training the qualified pedagogical staff, the members of the societies directed their efforts into the preparation and publication of the textbooks, instructional letters, study guides and children’s periodicals.

Key words: *charitable activity, public organization, voluntary donation, women’s movement, preschool, national education.*

Вступ. Оновлення змісту української дошкільної освіти передбачає докорінне переосмислення і впровадження моделі навчально-виховного процесу, метою якої є виховання здорової, творчої, компетентної особистості – громадянина України, носія загальнолюдських та етнокультурних цінностей, що живе в гармонії з собою й навколишнім світом, прагне до самоствердження і самореалізації. Одним із визначальних чинників досягнення цієї стратегічної мети є звернення до духовно-моральних засад, на яких утверджувалося українське дошкільня.

Аналіз останніх досліджень. Означена проблема знайшла своє відображення у наукових дослідженнях З. Борисової,

В. Моцюка, З. Нагачевської, Б. Ступарика. Аналізуючи широкий спектр архівних джерел та історико-педагогічної літератури, науковці засвідчили, що наприкінці ХІХ – початку ХХ-го ст. завдяки діяльності західноукраїнських просвітників, почали закладатися підвалини до визначення сутності змісту української дошкільної освіти – її пріоритетних напрямів й спеціальної підготовки фахівців для дошкільних закладів. Водночас роль добродійної діяльності громадських організацій в царині дошкільня залишається поза увагою сучасних науково-педагогічних розвідок.

Мету статті вбачаємо у визначенні добродійної діяльності громадських організацій

Галичини у справі становлення і розвитку українського дошкілля.

Виклад основного матеріалу. Всупереч складним політичним й соціально-економічним негараздам кінця XIX ст. український жіночий рух стрімко набував розвою на Західних землях України. Створене у 1884 році «Товариство руських жінок» (згодом перейменоване у «Союз українок»), усесторонньо сприяло в організації національної системи дошкільної освіти.

За переконанням провідниці жіночого руху Н. Кобринської, організаторами і власниками дошкільних закладів в умовах бездержавного існування нації могли бути спеціально створені громадські жіночі об'єднання. Вільні від безпосереднього впливу офіційної пропольської шкільної влади, вони мали забезпечити національну спрямованість опікунчо-виховного процесу в утримуваних ними закладах. З заснування товариств з головним осередком у Львові, Станіславові і Коломиї та залучення до нього всіх інтелігентних жінок з «околиці», зобов'язаних «заложити в своїй місцевості... охоронку і мати над нею догляд», Н. Кобринська радила починати організаторську роботу в царині українського дошкілля.

Услід за Н. Кобринською, яка ще 1891 р. на першому українському жіночому вічі в Стрию «піднесла» справу «захоронок» (дошкільних інституцій для дітей селян), сподвижниця жіночого руху Костянтина Малицька. Вона наголошувала на потребі активізації участі інтелігентних галичанок у заснуванні в селах рідномовних сезонних закладів для дітей дошкільного віку. За її переконанням, вони не тільки допомагають «зарібним жінкам» у вихованні дітей, «обіймаючи над ними опіку в пору літніх робіт, але рівночасно стоять на сторожі народности рускої у самого таки єї коріння, спиняючи польонізаційний вплив» (Нагачевська, 2002, С. 21)¹.

Ідея створення дошкільних закладів на теренах Східної Галичини широко пропалагувалась на сторінках ілюстрованого календаря-альманаху «Жіноча доля», що з 1925 по 1939 роки видавався у Коломиї. Активними дописувачами до часопису були членкині «Союзу українок», товариства «Просвіта», «Рідна школа», «Українська Захоронка» та ін. Узагальнюючи просвітницький доробок прогресивних галичанок, відзначимо, що у своїх публікаціях Б. Баранова, І. Блажкевич, І. Домбчевська, О. Кисілевська, Е. Хриплива:

– наголошували на соціальній та педагогічній необхідності формування мережі дошкільних закладів освіти;

– наводили приклади благотворного впливу від перебування сільської малечі під наглядом «садівники»;

– закликали сільську інтелігенцію спричинитись до справи розбудови українського дошкілля;

– подавали практичні поради, щодо організації та функціонування дитячих садків силами місцевої громади.

Яскравим прикладом тогочасної освітньої парадигми в царині дошкілля може слугувати цитата з статті І. Домбчевської «Перше виховання дитини в дитячому садку», опублікованої у «Жіночій долі» 1937 року. Розмірковуючи про мету виховання, авторка зауважує: «Ушляхетнювати душу дитини, розвивати її, навчити пошанування родичів, вчителів, навчити любити свою віру, нарід, свою землю, природу – треба починати від малечку. І тому це завдання хоч доривочно сповнюють дитячі садки» (Нагачевська, 2002, С. 120).

Своє реальне втілення думка про організацію українського дошкільного товариства знайшла в підготовленому Н. Кобринською статуті товариства «Охоронка» – першому українському статуті громадської дошкільної організації, вміщеному в першій книжці започаткованого нею жіночого збірника під назвою «Наша доля». М. Павлик назвав його найціннішою працею цього збірника, а І. Франко підкреслив, що статут товариства «Охоронка» становить один крок до виконання ухвал стрийського віча «про заснування інтелігентним жіноцтвом охоронок ... для догляду над мужицькими дітьми в часи, коли їх матері зайняті польовою роботою» (Хрестоматія з дошкільної педагогіки, 2004, С. 364).

Подаючи зразок статуту, Н. Кобринська висловила надію, що «загал наш зрозуміє пекучу потребу таких товариств в нашій краю і приступить до зобов'язання таких» (Нагачевська, 2002, С. 74).

Однак знадобилося сім років, аби справдилися її сподівання. У 1900 р. завдяки старанням Н. Кобринської та М. Грушевської – дружини майбутнього першого президента Української незалежної держави, за участю гуртка «Клуб русинок» у Львові постає дошкільне товариство «Руська охоронка». Офіційна діяльність цього громадського об'єднання розпочалася 19 вересня 1900 р. – після затвердження львівським Намісництвом його статуту, основу

¹ Цитати наводяться мовою оригіналу.

якого становили положення розробленого Н. Кобринською ще в 1893 р. проєкту. Статут дошкільного товариства окреслив структуру, об'єднання, програму роботи, права й обов'язки членів новоствореної організації, її вищим органом визначалися загальні збори, що мали проводитися раз на рік, а робочими органами виділ і контрольна комісія.

За для досягнення провідної мети товариства (заснування українських дошкільних закладів) було залучено:

- внески його членів;
- добровільні пожертвування організацій і громадян;
- прибутки від масових заходів (лекцій, аматорських вистав, жіночих забав), що їх планувала проводити «Руська охоронка».

Важливою точкою відліку в історії українського дошкільця стали перші загальні збори товариства «Руська охоронка», скликані 1 лютого 1901 р. у Львові в залі Наукового товариства імені Т. Шевченка комітетом його засновників. Короткою вступною промовою збори відкрила М. Грушевська. з доповіддю виступила Н. Кобринська. Обґрунтувавши соціально-економічну, політичну та культурно-освітню необхідність охоронок, розкривши перепони на шляху до створення товариства, вона поставила перед його членами завдання «...анімувати» як найбільше число жінок, «щоби сами чи за помочю мужчин старалися заводити охоронки в цілім краї і організувати в тій цілі селянок і жінок інших верств». Головна передумова заснування українських охоронок – це «загроження національних позицій», таким був загальний підсумок дискусії, що розгорнулася після виступу Н. Кобринської.

Попри труднощі притаманні всім українським освітньо-виховним установам в умовах чужоземного панування дошкільному товариству, яке в 1903 р. було перейменоване в «Руську захоронку», а згодом – в «Українську захоронку» (відповідно утримувані ними заклади – в захоронки), вдалося вже на початковому етапі функціонування здійснити головний задум – заснувати українські дошкільні заклади. Зокрема, 21 травня 1901 р. газета «Діло» повідомила, що заходами товариства, яке тоді об'єднувало 45 членів, при щедрій допомозі священика К. Селецького (він першим ще в 1892 р. відгукнувся на заклики-пропозиції Н. Кобринської щодо заснування українських інституцій дошкільного виховання) у приєднаному до його парафії с. Жужелі на Сокальщині засновано «Руську охоронку»

для дітей селян. У 1902 р. у городоцькому, а в 1903 р. у жовківському передмістях Львова відкрилися перші постійно діючі захоронки для дітей убогого пролетаріату.

У важкі роки воєнного лихоліття, коли призупинили свою діяльність практично всі національні культурно-освітні установи краю, «Українська захоронка» не тільки не згорнула, а, навпаки, активізувала організаторсько-практичну та опікунчо-виховну роботу. Це було викликано потребою моральної та матеріальної допомоги найменш захищеній частині суспільства дітям дошкільного віку з убогих сімей, а також малолітнім сиротам і бездомним (Ступарик, Моцюк, 1995, С. 173).

У 1920-1930 рр. – в період польської окупації Східної Галичини – перше західноукраїнське дошкільне товариство перетворилося з добродійної установи у «поважний виховний чинник» національного культурно-освітнього життя краю. Незважаючи на перепони з боку офіційної влади на склад (у 1934 р. нараховувало 400 членів), воно продовжувало залишатися основним організатором постійно діючих світських захоронок. Так, у 1921 р. «Українська захоронка» опікувалася шістьма дошкільними закладами цього типу, в яких виховувалися, забезпечувалися одноразовим безкоштовним харчуванням, одягом, взуттям, навчально-виховним приладдям, засобами особистої гігієни понад 300 найбідніших маленьких львів'ян. У 1927 р., на 25-у річницю заснування першого постійно діючого дошкільця – уже дев'ятьма захоронками. В них українські хлопчики й дівчатка засвоювали «ведену в релігійнім і національнім дусі, підготовчу науку до рідної школи».

Водночас у 20-30-х рр. спектр діяльності товариства значно розширюється. По-перше, поруч із відкриттям нових постійно діючих захоронок (з 1932 р. «передшкіль», «дошкіль») воно виступило ініціатором заснування сезонних «вакаційних осель» – опікунчо-виховних інституцій, призначених для оздоровлення і виховання дітей бідноти в літній час. Наприклад, у 1933 р. у Львові діяло шість осель для дітей від трьох до чотирнадцяти років. Ознайомившись з їх роботою, К. Малицька зауважила, що товариство «Українська захоронка», передусім його тодішня голова С. Ракова, зробило величезну справу: впродовж шести тижнів прохарчувало близько 500 найбідніших українських дітей, дало їм змогу перебувати й навчатися в товаристві ровесників; розкошувати серед живої природи.

Складні соціально-економічні умови та реакційна шкільна політика уряду поверсальської Польщі, яка не сприяла розвитку постійно діючих заходів-передшкіль, зумовили звернення товариства до такого типу закладів, як дитячі світлиці – установи, аналогічні за своїм призначенням і змістом роботи до заходів, але значно бідніші матеріально, які базувалися на примітивних виховних засобах. Свій розвиток вони теж знайшли переважно на теренах Львова і були нечисленними. Отже, «Українська захоронка» прилучилася до урізноманітнення типології дошкільних закладів.

По-друге, налагодивши тісні контакти з Українським педагогічним товариством, яке з початку 20-х років перебрало методичну опіку над дошкільними інституціями, утримуваними всіма світськими українськими культурно-освітніми організаціями, дошкільне товариство активізувало роботу над розширенням національного компонента в змісті діяльності інституцій для найменших, розробкою теоретико-методичних проблем суспільного дошкільного виховання. Вони знайшли своє відображення у публікаціях галицьких жіночих діячок, які тісно співпрацювали з «Українською захоронкою» або були її членами, педагогів і дитячих письменниць І. Блажкевич та К. Малицької; керівників і вихователів українських дошкіль Н. Селезінки, С. Федорчак, М. Пастернак; освітніх діячів Я. Кузьміва, М. Козловської, Л. Ясінчук та ін.

Під впливом положень їх методичних порад захоронки-передшкіль, за висновком М. Бачинської-Донцової, працювали відповідно до вимог діючих шкільних законів польської держави, але «з нашим національним освітленням...».

По-третє – спільно з «Рідною школою» Українського педагогічного товариства. Крайовим товариством охорони дітей і опіки над молоддю Союзом українок дошкільне і громадське об'єднання зосередилося на проблемах підготовки кадрів для українських закладів дошкільного виховання, передусім через організацію короткотермінових курсів, які передбачали загальноосвітню і спеціальну підготовку майбутніх вихователів, сприяли задоволенню потреб галицької суспільності у кваліфікованих національно-свідомих педагогах – дошкільниках.

Чи не найважливішим засобом підвищення загальноосвітнього рівня, методичної майстерності західноукраїнських «виховниць» став

перший у регіоні фаховий журнал «Українське дошкільля». Видання, якого дошкільне товариство започаткувало у березні 1938 р. Протягом 1938 – першої половини 1939 рр. він щоквартально публікував теоретико-методичні матеріали дошкільної тематики, представлені статтями знаних у краї освітніх діячів і педагогів. Великою популярністю в українських вихователів користувалася рубрика журналу «З нашої практики», де друкувались плани-програми занять на кожен місяць, розробки окремих із них, рекомендації щодо проведення масових свят у дошкільних закладах тощо. Практично всі його матеріали базувалися на національній виховній основі, враховували умови функціонування дошкільних закладів краю, особливості ментальності маленьких українців. Заслужують на увагу сучасників спроби журналу об'єднати зусилля родини і дошкільних установ у спільний фронт національного виховання дітей, бути джерелом найновішої інформації з теорії та практики дошкільного виховання, формувати наукові основи діяльності педагогів-вихователів.

Отже, 39 років праці львівського товариства «Українська захоронка» в царині утвердження системи рідномовного суспільного дошкільного виховання, накопичений ним організаційний, методичний і практичний досвід опіку опікунчо-виховної діяльності яскрава сторінка боротьби західноукраїнської освіченої жіночої громадськості за національне шкільництво в краї.

Чільне місце у справі розбудови українського дошкільля належить товариству «Прогресиві». Стрижневою метою товариства була освіта і духовне піднесення народу, тому у статуті товариства не змінно існував параграф про нагальну потребу закладання «бурс, заходів і огорів для дітей». Зокрема «просвітньою секцією» товариства було укладено «Вказівки, які ґрунтувати заходи для дітей у переддошкільному віці» і видання друкарнею «Діло» (Львів). Названий документ вважається першою збіркою практичних порад у справі організації українського дошкільля. У «Вказівках» зазначено:

1. На приміщення заходи вишукати бодай одну ясну, суху, чисту кімнату з кухнею, по можливості також з подвір'ям, або садок, де діти могли би в літі бавитись.

2. Постаратись о малі лавички на взір шкільних для дітей, о крісло і столик для учительки, о забавки для дітей, о вішалки на речі, а також о шафу або скинку на забавки.

3. Подбати про кухонне начиння.

4. Вишукати вчительку для захорони. (коли б не мож було знайти учительки з матурою семінарій і фребелівським курсом, взяти панночку з укінченою якою-небудь школою, а коли б і такої не було, взяти інтелігентну розумну жінку).

5. Прийняти помічницю для ведення кухні і одержання порядку у захоронці.

6. Закладати захорони мають право ці Товариства: Українська Захоронка у Львові, Українське Краєве Товариство охорони дітей і опіки над молодими у Львові, Товариство «Союз українок» у Львові, його філія «Українське Педагогічне Товариство» у Львові, його кружок «Товариство Просвіта» у Львові, його читальні.

Для такої цілі треба при товаристві, яке захоронку засновує, створити секцію заложену з рухливих і оборотних членів.

7. Деякі вказівки для захоронкових вчительок дають видавництва «Нові шляхи в навчанні» (1918), «Український дитині» (1921).

За свідченням К. Малецької «українці спочатку не радо посилали дітей до захорони. Бували випадки, що мати відбирала дитину від нас, пояснюючи це тим, що сусіди сміються з неї, що її дитина навчилася говорити і співати по-руськи». Так було на початку. Але згодом «наші люди освоїлися зі своєю «школкою». Матері відчули щире тепло і дбайливість, з якою старшина товариства і вчительки оточили їх дітвору. А діти залюбки виучували свою мову, свою молитву, свою пісню» (Українське дошкілля, 1936, С. 62).

Дошкільні заклади працювали під патронатом численних просвітницьких організацій. Приміром захоронки під керівництвом «Рідної школи» в 1934 р. узагальнено вже виховували понад чотириста дітей. Відрадно, що незаможні сім'ї звільнялись від оплати. Водночас із захоронками на Україні з 1905 р. започатковано й «Вакаційні оселі», які відкривались у Львові членами «Товариства охорони дітей», в Остодарі – «Філією української державної гімназії», в Шешорах – «Українським Гігієнічним Товариством», у Сокалі і Коршеві – «Товариством Вакаційних осель». Окрім цього, «Українська захоронка» зніщувала початок створення вакаційних півосель, якими керували фахівці, а українське «Товариство Вакаційних осель» заснувало «Товариство Пань» під покровом Пречистої Диви у Львові. Опікувався ними митрополит Андрей Шептицький.

Життя дітей організовувалось у відповідності зі встановленим розпорядком дня: вставали о 7-й ранку, спільно молилися, після цього снідали. Харчування було п'ятиразовим і на обід завжди (крім пісних днів) було м'ясо. Цілий день діти мандрували, подорожували, організовували забави, співи, ручну працю, роботу в природі. Вихователі пильно стежили за здоров'ям дітей, відтак зранку по приїзді і перед від'їздом додому їх зважували і давали батькам поради.

Викликає зацікавлення той факт, що окрім традиційної виховної роботи, практично кожна захоронка впродовж року улаштувала по кілька вистав та концертів. Щороку до захорони «загощує Святий Миколай з ласощами і дарунками. А на Різдво, на ялинку дістають діти звичайно ще й теплу одежину».

Про реалізацію завдань захоронкового устрою писала К. Малицька у статті «В ювілейне свято української захорони» (1927): «Накінець, відрадным явищем є те, що до захоронки починають віддавати своїх дітей і наші інтелігенти, – значить захоронки стали прибищем і захистом для найбідніших, але вона сповняють й друге своє завдання: підготовляє незаметно, але вміло дитину правильної шкільної науки. І родичі це порозуміли» (Хрестоматія з дошкільної педагогіки, 2004, С. 415).

Завдяки роботі товариства «Просвіта» на її теренах організовувались жіночі гуртки. Провідною їх діяльністю було опікунство над дітьми. З цією метою на початку ХХ сторіччя у Галичині було започатковано низку дитячих садків, першим з-поміж них був садок під керівництвом А. Животка За статистикою на 1937 рік діяло 728 дитячих садків, у яких виховувалось понад 30 тисяч дітей. Щоб забезпечити всебічний розвиток вихованців були чітко окреслені характерні ознаки таких дитячих установ а саме:

- вік дітей становить від 4 до 9 років;
- педагогічна праця з дітьми проводилась двічі на день (вранці 10-12 год., ввечері 17-20 год.). У святкові дні заняття проводились один раз на день;
- господарство дитячого садка проводили з «господинею» при допомозі члена президії жіночого гуртка;
- педагогічна і господарська праця здійснювалась безкоштовно. Кошти на харчування надходили від пожертва на «Службу Божу» з монастирів.

Щоправда за свідченнями тогочасних педагогів-просвітників захоронки і світлиці мали

значно вищий рівень організації і якісно відрізнялись від дитячих садків. Вони згуртовували малят впродовж року, що надавало змогу садівницям ретельно планувати й систематично здійснювати навчально-виховну роботу, щорічно організовувати своєрідні звіти перед батьками і громадськістю. Так звані «дитячі прилюдні пописи» стали доброю традицією в житті української захорони з нагоди шевченкових свят, свята матері інших урочистих подій українського народу. У програму творчих звітів садівниці включали виконання українських народних пісень і танців, дитячий ігровий фольклор, спортивні забави, що мали нагадати дітям і дорослим добу козацької слави.

Зауважимо, що саме звіти українських захоронок мали значний культурно-освітній резонанс. Відтак у народі утверджувалась довіра до дошкільних закладів освіти і зроставав авторитет педагогів. М. Бачинська-Донцова згадувала, що «Ряд діточих свят відбувається в передшкіллях традиційно в кожній захоронці: св. Миколая в грудні, діточа забава в лютім, свято Шевченка в березні, свято Матері в травні і кінцевий попис в червні. Всі захоронки рік-річно беруть участь в святі Молоді Рідної Школи. Участь захоронок на Святі Прапора Української Кооперації, де вони пропагували рідний промисл і викликали загальне захоплення се доказ, як товариство чутливо реагує на всі прояви нашого національного життя» (Нагачевська, 2002, С. 107).

Свою діяльність в процесі устрою українського дошкілля активно здійснювало товариство «Рідна школа». Добре усвідомлюючи потребу у підготовці кваліфікованих педагогічних кадрах, члени товариства спрямували зусилля на підготовку й видання підручників для садівниць, «інструктивних листів», навчальних посібників, періодичної дитячої преси.

Одним з перших підручників було «Українське дошкілля» написане провідними галицькими педагогами (Л. Ясінчук, І. Блашкевич, Н. Селезінкова, П. Біланюк) й опубліковано за ініціативи головного управління «Рідної школи» у Львові 1936 року. У передмові авторський колектив зазначив, що видання підручника має на меті ознайомити усіх зацікавлених з основами виховання підростаючого покоління: «Ця книжка має дати самій садівниці вказівки як поводитись з дітьми, як і які прикмети у дитини видобувати, витворювати і закріплювати... найосновніші поняття

про чинники, що творять у дитини зародки справжнього майбутнього громадянина своєї нації» (Українське дошкілля, 1936, С. 3).

У підручнику розкрито питання не лише педагогічної роботи в осередку дошкільного закладу, а й вихованню у родині, позаяк батькам надавався пріоритет у формуванні особистості дитини. Відтак батьків треба було озброїти необхідними знаннями й педагогічними вміннями, які би стали запорукою успішної співпраці дошкільного закладу і родини. Так, провідне завдання громадського виховання автори вбачали у тім, щоб «...місце дитячої забави, яке повинне своїм родинним духом, замінити дитині рідний дім, допомогти їй пізнати зовнішній світ і дати дитині радість життя, нагріти її серце замилюванням до всього, що гарне, добре і рідне, розбудити в ній любов до людей, природи правди» (Українське дошкілля, 1936, С. 52).

Мета дошкільної освітньої системи висловлена в «Українському дошкіллі» набула максимального лаконізму – «допомогти вміло провести розвиток тіла і душі дитини». У розмові про зміст навчально-виховної роботи авторами «Українського дошкілля» виокремлено три провідні напрями виховання – моральний, національний і фізичний. «У дитячому садку дитина набирає замилювання до праці, точності при виконанні обов'язків... Саме тут на неї вперше засвітить перший у її житті промінчик національної свідомості і гордості за свій народ. А батькам неодмінно слід розуміти, що дитина найкраще почуває себе у своєму власному середовищі».

Тогочасних дошкільних педагогів орієнтували на індивідуальний підхід до вихованців, демократичний стиль спілкування, чуйне і турботливе ставлення: «Садівничка повинна розпізнавати особисті прикмети дитини, тобто її індивідуальність, дбати про рухливість, самостійність дитини, вміти узгоджувати свою волю з волею дитини, бути обізваною в прикметах свого народу» (Українське дошкілля, 1936, С. 49).

Висновки. Подолавши шлях від перших примітивних захоронок до організованих дошкільних освітніх закладів, від елементарної фізичної опіки та найпростіших виховних ініціатив до формування національної самосвідомості в найменших, західноукраїнське дошкілля на кінець 30-х років ХХ ст. увібрало в себе традиції народної педагогіки і стало консолідуючою ланкою між українською родиною і національною школою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нагачевська З. І. Костянтина Малецька: жінка в педагогіці, педагог у жіночому русі. *Обрії*. 2002. № 1. С. 18 – 28.
2. Нагачевська З. І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. -1939р.). Івано-Франківськ: Плай, 2002. 275 с.
3. Нагачевська З. І. Перше українське дошкільне товариство у Галичині. *Педагогіка: Вісник Прикарпатського університету імені В. Стефаника*. Вип. IV. Івано-Франківськ: Плай, 2000. С. 161-170.
4. Ступарик Б.М., Моцюк В.Д. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини /1772-1939 рр./. Коломия: Вік, 1995. 284 с.
5. Українське дошкілля. Підручник для провідниць українських дитячих садків. Львів, 1936. 207 с.
6. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / за заг.ред. З. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004. 496 с.

REFERENCES

1. Nahachevska, Z. (2002). Kostiantyna Maletska: zhinka v pedahohitsi, pedahoh u zhinochomu rusi [Kostyantyna Maletska: a woman in pedagogy, a teacher in the women's movement]. *Obrii – Horizons*, № 1, 18 – 28 [in Ukrainian].
2. Nahachevska, Z. (2002). Pedahohichna dumka i prosvitnytstvo v zhinochomu rusi Zakhidnoi Ukrainy (druha polovyna XIX st. -1939r.) [Pedagogical thought and enlightenment in the women's movement of Western Ukraine (second half of the 19th century – 1939)]. Ivano-Frankivsk: Plai, 275 [in Ukrainian].
3. Nahachevska, Z. (2000). Pershe ukrainske doshkilne tovarystvo u Halychyni [The first Ukrainian preschool society in Halychyni]. *Pedahohika: Visnyk Prykarpatskoho universytetu imeni V. Stefanyka*. – Pedagogy: Bulletin of the Prykarpatsky University named after V. Stefanyk. Vol. IV. Ivano-Frankivsk: Plai, 161-170 [in Ukrainian].
4. Stuparyk, B., & Motsiuk, V.(1995). Ideia natsionalnoi shkoly ta natsionalnoho vykhovannia v pedahohichnii dumtsi Halychyny /1772-1939 rr./ [The idea of a national school and national education in the pedagogical thought of Halychyna /1772-1939/]. Kolomyia: Vik, 284 [in Ukrainian].
5. Ukrainske doshkillia. Pidruchnyk dlia providnyts ukrainskykh dytiachykh sadkiv [Ukrainian preschool. A textbook for leaders of Ukrainian kindergartens]. (1936). Lviv, 207 [in Ukrainian].
6. Khrestomatiia z istorii doshkilnoi pedahohiky [Textbook on the history of preschool pedagogy]. (2004) / Ed. Z. Borysovoi. Kyiv: Vyshcha shkola, 496 [in Ukrainian].